

Samorządy i władze lokalne

Idealny partner dla społeczności energetycznych

Samorządy lokalne lub regionalne mogą wiele zyskać dzięki zwiększeniu skali społecznościowych rozwiązań energetycznych na swoim terenie, a także mogą same inicjować nowe przedsięwzięcia. Jednakże pomimo rosnącej popularności tej koncepcji w całej Europie, wiele miast wciąż ma trudności z przejściem od idei do działania. Duża liczba samorządów lokalnych zobowiązała się do realizacji celów energetycznych lub klimatycznych, ale ich osiągnięcie może być trudne. Często pomysły przychodzą łatwo, ale ich realizacja jest bardziej skomplikowana.

W całej Europie istnieje wiele materiałów i grup współpracy przeznaczonych dla postępowych władz lokalnych chcących uczestniczyć w transformacji energetycznej. Dokument ten zawiera przegląd różnych etapów procesu oraz informacje na temat narzędzi umożliwiających osiągnięcie pozycji lidera w dziedzinie energetyki społecznościowej i jest przeznaczony zarówno dla samorządowców, jak i podmiotów, które chcą z nimi nawiązać współpracę.

Promowanie koncepcji wśród politycznej większości w radzie

Pierwszym krokiem jest **promowanie koncepcji wśród politycznej większości w radzie**. Będzie to zadaniem lokalnej grupy samorządowców oraz lokalnych przedstawicieli pochodzących z wyboru, z którymi zostanie nawiązana współpraca. Jeśli samorząd nie przystąpił jeszcze do Porozumienia Burmistrzów, można rozpocząć minikampanię zachęcającą do takiego kroku. Warto podkreślić przykład miast z własnego kraju, które przystąpiły do tej inicjatywy, zwłaszcza jeśli są one uważane za liderów.

Co wiesz w tej kwestii? Porozumienie Burmistrzów i plany SECAP

Europejski Zarząd Porozumienia Burmistrzów to sieć tysięcy samorządów lokalnych, które dobrowolnie zobowiązały się do realizacji celów UE w zakresie klimatu i energii. Aby możliwe było przełożenie politycznych zobowiązań na praktyczne środki i przedsięwzięcia, sygnatariusze Porozumienia są proszeni o przesłanie planu działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu (SECAP). Powinny w nim być określone podstawowe działania, których podjęcie jest planowane.

Wszystkie samorządy lokalne, które podpisały Porozumienie Burmistrzów, zobowiązują się do realizacji trzech celów:

- przyspieszenia dekarbonizacji swoich terytoriów,
- wzmocnienia możliwości przystosowawczych do nieuniknionych zmian klimatycznych,

- umożliwienie mieszkańcom dostępu do bezpiecznej, zrównoważonej i przystępnej cenowo energii.

Aby sprawdzić, czy samorząd przystąpił do Porozumienia Burmistrzów, zapoznaj się z mapą na stronie www.porozumienieburmistrzow.eu

Spółdzielniowe projekty energetyczne mogą być postrzegane jako zbyt złożone lub zbyt różniące się od zwykłych działań władz lokalnych. Oto kilka argumentów, które można wykorzystać do promowania społecznościowych działań w zakresie energii wśród współpracowników i członków rady gminy:

1. **Zaufanie** do spółdzielni i innych społecznościowych przedsięwzięć często można zbudować w krótkim czasie, a oba podmioty mogą stać się długoterminowymi partnerami, wzajemnie rozwijając swoje możliwości. Ponieważ zarówno spółdzielnia, jak i władze lokalne są nastawione na misję, a nie na zysk, mają te same długoterminowe cele. Na przykład w **Belgii** kilka miast zdobyło specjalistyczną wiedzę i skorzystało ze wsparcia spółdzielni energetycznej Ecopower w celu opracowania i uruchomienia planu działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu (SECAP).
2. Społecznościowe programy energetyczne przynoszą **wiele lokalnych korzyści** wykraczających poza przyczynianie się do realizacji celów klimatycznych. Przedsięwzięcia opracowywane i realizowane przez społeczności energetyczne o silnych, demokratycznych strukturach zarządzania nie tylko przyczyniają się do zmniejszenia emisji CO₂, ale również do realizacji innych strategicznych celów polityki lokalnej. Przedsięwzięcia kierowane przez lokalne spółdzielnie lub fundacje non-profit pomagają władzom lokalnym i regionalnym:
 - ❖ **poprawić efektywność energetyczną i ograniczyć ubóstwo energetyczne** poprzez tańsze taryfy lub specjalne systemy aktywnego angażowania i wspierania najsłabszych konsumentów;
 - ❖ umożliwić powstanie **bardziej aktywnych form obywatelstwa lokalnego**, ponieważ inicjatywy te zachęcają mieszkańców do większego zaangażowania i troski o swoją okolicę, przekonując ich do udziału w innych zrównoważonych działaniach, takich jak rolnictwo miejskie, inicjatywy w zakresie recyklingu, kawiarnie „napraw, zamiast wyrzucić”, wspólna mobilność itd.;
 - ❖ zwiększyć lokalny **rozwój gospodarczy**, ponieważ przedsięwzięcia należące do członków lokalnej społeczności mogą nawet 8 razy bardziej przyczynić się do tworzenia lokalnej wartości dodanej.

Istnieją różne sposoby, dzięki którym samorząd lokalny może wspierać rozwój energetyki społecznościowej albo bezpośrednio angażować się w działania w tym obszarze.

Długoterminowe polityczne zaangażowanie na rzecz energetyki społecznościonej

Jednym z ważnych kroków jest zapewnienie **politycznego zaangażowania** władz lokalnych w rozwój **energetyki społecznościonej** poparty długoterminowymi planami i harmonogramami działania. Może on obejmować zobowiązanie do bardziej bezpośredniego włączenia obywateli w proces tworzenia polityki klimatycznej i energetycznej (poprzez organizację debat i dialogów, uruchomienie programów budżetów partycypacyjnych itd.)

Władze lokalne i regionalne mogą również przyjąć konkretne cele długoterminowe związane z produkcją energii, takie jak konkretny cel dotyczący ilościowego określenia zdolności produkcyjnych energii ze źródeł odnawialnych będących własnością gminy w megawatach lub jako wartość procentowa, w określonych ramach czasowych. Przykładem tego są plany działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu (SECAP), które zostały omówione bardziej szczegółowo poniżej. Zobowiązania polityczne mogą również wykraczać poza kwestie energetyczne – Rada Miasta Edynburga zobowiązała się do wspierania spółdzielni w ogóle.

Historia zakończona sukcesem

Jak Occitania staje się francuskim centrum energii obywatelskiej

W 2014 roku francuski region Occitania zaczął oferować wsparcie finansowe i logistyczne obywatelskim przedsięwzięciom energetycznym i to właśnie tu zlokalizowano dwa pierwsze parki fotowoltaiczne w kraju będące w 100% własnością obywateli („1,2,3 Soleil” i „Le Watt citoyen”). Samorząd lokalny zobowiązał się, że do roku 2050 region ten jako pierwszy w Europie będzie miał dodatni bilans energetyczny.

Aby osiągnąć ten ambitny cel, we współpracy z Francuską Agencją Ochrony Środowiska i Zarządzania Energią (ADEME) regularnie ogłaszane są zaproszenia do składania obywatelskich projektów w zakresie energii w celu finansowego wsparcia procesów tworzenia lokalnych spółdzielni energetycznych i obywatelskich przedsiębiorstw energetycznych. W 2014 r. również wspólnie z ADEME lokalny samorząd założył sieć ECLR (Energies Citoyennes Locales et Renouvelables), aby wspierać wymianę wiedzy i stworzyć przestrzeń do dyskusji wśród mieszkańców Occitanii. Obecnie ECLR skupia ponad pięćdziesięciu liderów projektów (obywateli, specjalistów i społeczności) zaangażowanych w rozwój zagadnień dotyczących energii ze źródeł odnawialnych na poziomie obywatelskim i społecznościowym oraz działa jako główny punkt informacyjny na temat energii społecznościonej w tym regionie.

Dzięki wsparciu regionalnemu społecznościone przedsięwzięcia energetyczne kwitną! Od 2014 roku nagrodzono 46 przedsięwzięć, z których wiele produkuje już energię ze źródeł odnawialnych. Uczestniczy w nich około 3000 mieszkańców regionu i zaangażowanych jest około 40 społeczności. Na pomoc regionalną przeznaczono łącznie 800 000 EUR, a kwota ta wygenerowała inwestycje lokalne o wartości 2,6 mln EUR.

Co może zrobić lokalny samorząd?

1 / Korzystne regulacje dla energii obywatelskiej i społecznościowej

Władze lokalne i regionalne mogą przyjąć specjalne przepisy dotyczące zagospodarowania przestrzennego lub budynków, które sprzyjają rozwojowi źródeł energii będących własnością obywateli lub społeczności. To może być kluczem do realizacji przedsięwzięć.

- **Barcelona** jest pierwszym miastem, które przyjęło „rozporządzenie w sprawie słonecznej energii cieplnej”, nakładając na właścicieli nowych i odnawianych budynków obowiązek zapewnienia ciepłej wody w 60% ogrzewanej za pomocą energii słonecznej.
- W **Danii**, gdzie większość systemów grzewczych stanowi własność komunalną lub samorządową, władze lokalne mogą nakazać podłączenie istniejących i nowych budynków do lokalnej sieci ciepłowniczej.

Co wiesz w tej kwestii?

Wymogi prawa UE dotyczące wszystkich państw członkowskich

Regulacje i dotacje wspierające energetykę społecznościową są w dużym stopniu uzależnione od odpowiednich ram prawnych na szczeblu krajowym. Po przeprowadzeniu dogłębnej oceny możliwości i przeszkód związanych z energią społecznościową na swoim terenie zgodnie z nowymi przepisami UE państwa członkowskie muszą zagwarantować rozwój tych ram. Są one również zobowiązane do budowania potencjału władz lokalnych w tej dziedzinie.

2 / Podnoszenie świadomości

Zrozumienie kwestii energetycznych jest kolejnym ważnym pojęciem, które należy wziąć pod uwagę: im więcej osób angażuje się w działania związane z energią, tym większe jest zrozumienie systemu energetycznego jako całości. Lokalny samorząd może być kluczowym podmiotem wspierającym zrozumienie kwestii dotyczących energii.

3 / Kupowanie energii elektrycznej lub ciepłej od podmiotów społecznych

Aby zaspokoić zapotrzebowanie na energię we wszystkich użytkowanych budynkach publicznych, władze lokalne mogą preferować „zielone”, ale również „społecznościowe” zakupy energii. W **Belgii** wiele miast w regionie Flandrii rozpoczęło opracowywanie preferencyjnych kryteriów w przetargach publicznych na

dostawy energii z instalacji należących do obywateli. Tak było w przypadku miasta Eeklo, które zleciło budowę miejskiej sieci ciepłowniczej, stawiając przy tym wymóg, aby udział mieszkańców wynosi nie mniej niż 30%.

Inną opcją, którą należy rozważyć w przypadku obiektów publicznych o wysokim zużyciu energii, jest podpisanie bezpośrednich **umów na zakup energii elektrycznej (PPA)** ze społecznościami energetycznymi. W przypadku braku specjalnych programów wsparcia takie długoterminowe umowy dają społecznościom pewność inwestycyjną, zapewniając stabilny strumień dochodów (w oparciu o stałą cenę energii elektrycznej w długim okresie).

4 / Finansowanie i gwarantowanie projektów

Jedną z powszechnych przeszkód, jakie napotyka społecznościowe projekty energetyczne, jest dostęp do kredytów. Władze lokalne i regionalne mogą mieć kluczowe znaczenie w przypadku konieczności zapewnienia gwarancji dla instytucji finansowych. Ich udział w społecznościach energetycznych może również uspokoić niezdecydowanych inwestorów, sprawiając, że przedsięwzięcia zyskują dodatkową wiarygodność i zasadność. Władze lokalne mogą również zapewnić finansowanie załączkowe, na przykład poprzez fundusz odnawialny dla przedsięwzięć społecznościowych.

Ponadto mogą one również przeznaczyć konkretne linie budżetowe na wsparcie grup społecznościowych na każdym etapie, od początkowych kroków związanych ze studiem wykonalności i planowania do faktycznych inwestycji w infrastrukturę. Dotyczy to na przykład udanego programu [CARES](#) realizowanego w Szkocji.

Historia zakończona sukcesem Jak Szkocja wspiera społecznościowe inicjatywy energetyczne

Program CARES finansowany przez rząd Szkocji i zarządzany przez Local Energy Scotland przyznaje społecznościom energetycznym dotacje na finansowanie różnych działań związanych z rozwojem przedsięwzięć. Dotyczy to np. studiów wykonalności, procedur wydawania pozwoleń, działań na rzecz zaangażowania społeczności, a nawet kosztów kapitałowych projektów dotyczących energii odnawialnej.

Kierując się mottem „wykonalne, dopuszczalne, opłacalne”, program ten pomaga społecznościom w podejmowaniu pierwszych, często długich i kosztownych kroków związanych z tworzeniem własnych przedsięwzięć dotyczących energii odnawialnej. Kiedy projekt ujrzy światło dzienne, dotacje te zamieniane są w pożyczki, które są stopniowo spłacane przez społeczność.

5 / Dzielenie się kadrami i zasobami samorządowymi

Jako duzi właściciele **publicznych budynków, gruntów i infrastruktury** władze lokalne mogą również zapewniać dedykowaną przestrzeń przedsięwzięciom społecznym, na przykład oferując dachy posiadanych przez siebie budynków. Tak jest w przypadku mającej siedzibę w [Edynburgu spółdzielni Community Solar Co-operative](#). Członkowie zarządu Community Benefits Society (Stowarzyszenie Korzyści Społecznych) tworzącego wspólną strukturę dla grup działających w społeczności, pomagali zrealizować różne procedury oraz przeprowadzić czynności, wymagające zatwierdzenia przez różne komisje.

Inną możliwością są **kadry**, zwłaszcza że spółdzielnie energetyczne często opierają realizację swoich przedsięwzięć na niedoświadczonych wolontariuszach. W **Zjednoczonym Królestwie** Rada Miasta Plymouth wsparła utworzenie Plymouth Energy Community (Społeczności Energetycznej Plymouth, PEC), przydzielając pracowników do opracowania biznesplanu i wsparcia rekrutacji 100 członków założycieli.

W przypadku społecznościowych projektów ciepłowniczych władze samorządowe mogą również zapewnić dostęp do odpadów komunalnych lub innych rodzajów nośników bioenergii.

6 / Tworzenie platform i narzędzi wsparcia

Władze lokalne i regionalne mogą udzielić kluczowego wsparcia społecznościowym projektom energetycznym poprzez opracowanie specjalnych narzędzi i programów wsparcia. Na przykład w **Irlandii** agencja energetyczna w Dublinie koordynuje wsparcie dla ponad 80 społeczności energetycznych poprzez powołanie „mentora koordynującego” w każdym samorządzie lokalnym regionu Dublina, który pomaga przejść społecznościom przez trzyetapowy proces zwany „Ucz się, planuj, działaj”.

Inwentaryzacja potencjałów jest kolejnym dość prostym sposobem wsparcia obywateli i spółdzielni w rozpoczęciu działania poprzez zapewnienie informacji na temat lokalnych możliwości dotyczących energii odnawialnej. Na przykład w **Lizbonie** miasto opracowało kataster słoneczny. Inne miasta opracowują atlasy ciepła, chcąc wykazać się podobnym podejściem do możliwości produkcji ciepła z odpadów lub energii geotermalnej.

7 / Ułatwianie dialogu między lokalnymi zainteresowanymi podmiotami

Małe społeczności energetyczne mogą dysponować użytecznymi kontaktami i zasobami, natomiast władze lokalne mogą zaoferować **większy zasięg**. Mogą one być bardzo pomocne w skontaktowaniu społeczności z odpowiednimi podmiotami gospodarczymi oraz innymi jednostkami zajmującymi się kwestiami społecznymi, środowiskowymi lub energetycznymi na danym terenie.

Możliwe jest również zaangażowanie agencji energetycznych, ponieważ w wielu przypadkach współpracują one już ściśle z miastami i mogą wspierać tworzenie społecznościowych systemów energetycznych, np. pomagając znaleźć członków, fundatorów, dostawców paliw (np. materiałów bioenergetycznych w przypadku spółdzielni ciepłowniczych), czy też, co najważniejsze, budować dobre relacje z operatorem systemu dystrybucji. Na przykład w Grenoble, we **Francji**, władze miejskie pomogły lokalnej społeczności energetycznej podpisać umowę o współpracy z operatorem systemu dystrybucyjnego Enedis.

8 / Bezpośrednie członkostwo w społeczności energetycznej

I wreszcie przepisy UE zachęcają teraz władze lokalne, aby stawały się faktycznymi członkami i udziałowcami społeczności energetycznych wraz ze swoimi obywatelami i lokalnymi MŚP, ale (co ma strategiczne znaczenie) bez przejmowania pełnej kontroli. Jest to możliwe w obszarze wytwarzania energii, ale także w zakresie wszystkich innych usług energetycznych, począwszy od mobilności, efektywności energetycznej po agregowanie oraz bilansowanie energii itd.

Historia zakończona sukcesem

Długa droga do stworzenia gminnego parku wiatrowego w Neuenkirchen, w Niemczech

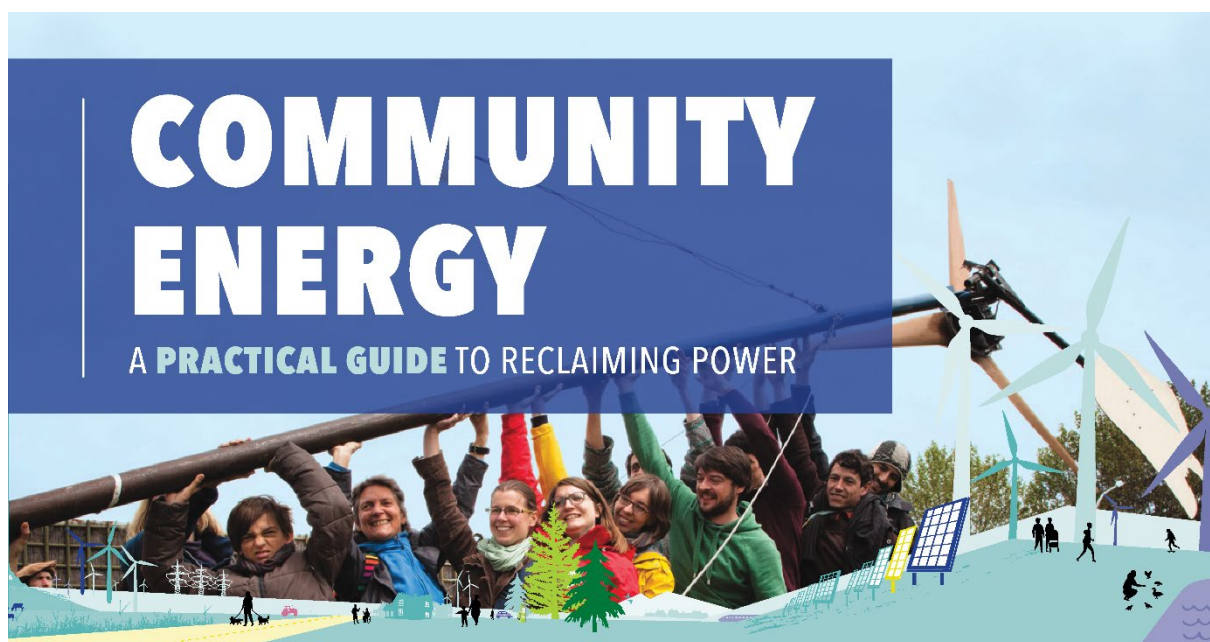
Park wiatrowy w Neuenkirchen to duże społecznościowe przedsięwzięcie związane z energetyką wiatrową w kraju związkowym Szlezwik-Holsztyn w północnych Niemczech. Składa się on z dwunastu turbin wiatrowych o mocy 3 MW zainstalowanych w trzech miejscach. Park przynosi dochód rolnikom, właścicielom gruntów i lokalnej społeczności za pośrednictwem Bürgerverein, tj. stowarzyszenia obywatelskiego mającego na celu podział korzyści. Został on zainicjowany przez lokalnych rolników i właścicieli gruntów w 2007 roku, ponieważ chcieli zdywersyfikować własne dochody i wnieść wartość dodaną do lokalnej gospodarki. Były burmistrz i część rady gminy była przeciwna propozycji grupy lokalnych właścicieli gruntów, którzy chcieli wybudować gminną farmę wiatrową. Projekt został zablokowany, ponieważ nie miał wsparcia w lokalnym samorządzie.

Jego inicjatorzy zdali sobie sprawę, że muszą włożyć więcej wysiłku w kontakty ze społecznością i relacje z gminą. Wiedzieli też, że wiele innych gmin na ich obszarze uczestniczy w przedsięwzięciach związanych z energią wiatrową i czerpie dzięki nim znaczne korzyści. To był dobry sposób na przekonanie miejscowej rady.

Sytuacja zmieniła się po wyborach samorządowych w 2008 r. i objęciu stanowiska przez nowego burmistrza. Był on zainteresowany tym przedsięwzięciem i zachęcał rolników do utworzenia stowarzyszenia obywatelskiego mającego na celu podział korzyści. Jednocześnie powstała również lokalna grupa przeciwników tego pomysłu, która ponownie zdołała spowolnić jego realizację. W tym przypadku wsparcie ze strony gminy stało się jeszcze bardziej istotne. Konieczne było także przeprowadzenie dwóch lokalnych referendów w roku 2009 i 2011 w celu ostatecznego uwzględnienia w odpowiednim planie regionalnym odpowiednich terenów przeznaczonych pod budowę parku wiatrowego. Po zatwierdzeniu planu regionalnego, w 2013 roku została utworzona spółka operacyjna „Obywatelska Farma Wiatrowa Neuenkirchen”, a 2 lata później farma została

oddana do użytku. 34 właściciele gruntów otrzymuje obecnie rekompensatę finansową za użytkowanie ich terenów w ramach modelu łączenia gruntów przeznaczonych pod dzierżawę, co umożliwia czerpanie zysków z farmy wiatrowej również właścicielom gruntów położonych w sąsiedztwie. Obywatele mogli też zostać bezpośrednimi udziałowcami w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością. 145 mieszkańców z łącznej liczby około 1000 zostało komandytariuszami. Udziały o wartości około 20 000 euro w farmie wiatrowej objęła również gmina, co stanowi maksymalną wartość dozwoloną przez prawo. Ma to na celu wykazanie jej zaangażowania w przedsięwzięcie i potwierdzenie wiarygodności inicjatorów. Poza korzyściami dla gminy w postaci wpływów z podatku od działalności gospodarczej, w 2016 r. powstało też obywatelskie stowarzyszenie typu non-profit otrzymujące jedną z części rocznego wynagrodzenie brutto z tytułu działania farmy wiatrowej. Chociaż największe zyski z tego przedsięwzięcia czerpią lokalni rolnicy i właściciele gruntów, stowarzyszenie „Bürgerverein” zapewnia korzyści całej społeczności. Wsparło ono w przeszłości zakup autobusów miejskich, sprzętu komputerowego dla miejscowej szkoły, a nawet remont kościoła. Bez wsparcia i zaangażowania gminy, projekt ten prawdopodobnie nigdy nie zostałby zrealizowany.

Niniejszy dokument jest częścią [Energia społecznościowa: praktyczny przewodnik pozwalający odzyskać wpływ na wytwarzanie energii](#)

Jeśli chcielibyście dowiedzieć się więcej o tym, co dzieje się w Europie i jaką rolę mogą odegrać gminy miejskie - możecie skontaktować się z Energy Cities

<https://energy-cities.eu/>

Dowiedz się więcej

- Jak władze lokalne mogą zachęcać obywateli do udziału w transformacji energetycznej <https://energy-cities.eu/publication/how-local-authorities-can-encourage-citizen-participation-in-energy-transitions/>
- Jak miasta mogą wspierać społeczności zajmujące się energią ze źródeł odnawialnych <https://energy-cities.eu/publication/how-cities-can-back-renewable-energy-communities/>
- Dążenie do wykorzystania energii w 100% odnawialnej https://iclei.org/en/100RE_Resources.html
- Demokratyczny proces transformacji – zaangażowanie obywateli w przemiany energetyczne w Europie <https://energy-cities.eu/publication/fabrique-de-transition-democratique/>

Sfinansowany przez

European
Climate
Foundation